

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет

Кафедра сучасної української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

ДОСЯГНЕННЯ І ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА

Освітньо-професійна
програма

«Українська мова та література»

Спеціальність
Галузь знань
Рівень вищої освіти
Факультет

035 «Філологія (українська мова та література)»
03 Гуманітарні науки
другий магістерський
філологічний

Мова навчання

українська

Розробник: Шабат-Савка Світлана Тарасівна – доктор філологічних наук,
професор кафедри сучасної української мови.

Профайл викладача:

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=LvzPp3sAAAAJ&hl=uk>

Контактні телефони: +380507038586

E-mail: s.shabat-savka@chnu.edu.ua; shabat-savka@ukr.net

Консультації онлайн-консультації на платформі Google Meet (середа,

13.00 – 14.30 год.)

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Навчальна дисципліна «Досягнення і проблеми українського мовознавства», належить до обов'язкової компоненти циклу предметів професійної підготовки магістрів спеціальності «Філологія (українська мова та література)». Це важливий курс про загальнотеоретичні проблеми лінгвістичної науки в Україні від початку її зародження до наших днів, що слугує своєрідним продовженням низки навчальних дисциплін, що викладають для студентів-філологів, і є логічним підсумком у цьому циклі.

Розвиток науки про мову можливий лише на базі глибокого вивчення її історії. Без розуміння процесу становлення мови, її суспільної функції, закономірностей розвитку неможливо побудувати об'єктивну та правильну теорію пізнання мови як системи. Усе це визначає специфіку навчальної дисципліни, опанування якої має велике пізнавальне й виховне значення, відіграє особливо важливу роль у підготовці висококваліфікованих філологів-україністів.

2. Мета навчальної дисципліни – представити українське мовознавство як поліпарадигмальну навчальну дисципліну гуманітарного циклу; сформувати в студентів чітку систему теоретичних знань про основні етапи розвитку та становлення українського мовознавства, ознайомити їх із найновішими досягненнями в різних галузях сучасної української лінгвістики: фонетики, морфеміки і словотвору, морфології, синтаксису, стилістики, культури та історії мови, докладно розглянути науковий доробок видатних мовознавців та схарактеризувати їхні погляди на різні лінгвістичні явища.

3. Пререквізити. Теоретичною базою вивчення дисципліни є навчальні курси: «Методологія та організація наукових досліджень», «Історія лінгвістичних учень», «Лінгвістика тексту».

4. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати:

- найновіші напрями сучасних мовознавчих досліджень;
- основні аспекти дослідження мовних явищ;
- основні етапи розвитку українського мовознавства;
- актуальні мовознавчі проблеми, над якими працюють учені в різних галузях сучасної лінгвістики – етнолінгвістики, семасіології, когнітології, дериватології, прагматики та ін.;

розуміти:

- українське мовознавство як сучасну антропозорієнтовану суспільну дисципліну, що становить систему різних мовних рівнів, які потребують ґрунтового аналізу в річищі новітніх наукових тенденцій;
- динаміку лінгвістичних досліджень, зумовлену виходом найновіших праць у різних галузях лінгвістики – синтаксису, морфології, стилістики, лексикології та лексикографії;

- постановку наукової проблеми та її зв'язок із важливими теоретичними чи практичними завданнями;
- основні ознаки, структуру та мовні особливості наукового стилю, зокрема і наукового тексту;
- відповідальність за результати та достовірність проведених наукових досліджень;

уміти

- аналізувати досягнення українських мовознавців у різних галузях лінгвістики;
- пояснити різнобічне вивчення мовних явищ;
- прокоментувати наявність тих чи тих проблем у вивченні різнорівневих мовних одиниць.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	5	10	4	120	22	8			84	6	залік
Заочна	5	10	4	120	6	2			112		залік

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Досягнення і проблеми українського мовознавства в галузі фонетики, лексикології та фразеології													
Тема 1. Українське мовознавство: основні розділи та етапи розвитку.	12	2	2			8		2	1				10
Тема 2.	10	2				8		2					10

Досягнення і проблеми в царині графіки та орфографії.												
Тема 3. Досягнення і проблеми в галузі сучасної лексикології, фразеології та лексикографії.	12	2	2		2	8						10
Тема 4. Досягнення і проблеми в галузі фонетики, діалектології та ономастики.	10	2				8						10
Тема 5. Досягнення і проблеми в галузі дериватології та морфеміки української мови.	10	2				8						10
Тема 6. Досягнення і проблеми в галузі історії української мови.	8	2				6						13
Разом за змістовим модулем 1	64	12	4		2	46	4	4	1			63
Змістовий модуль 2. Досягнення і проблеми українського мовознавства в галузі граматики, комунікативної лінгвістики, прагматики та дискурсології												
Тема 7. Досягнення і проблеми в галузі морфології української мови	10	2				8		2	1			10
Тема 8. Досягнення і проблеми в галузі синтаксису	10	2				8						10
Тема 9.	14	2			4	8						12

Досягнення і проблеми в галузі лінгвостилістики та лінгвістики тексту												
Тема 10. Досягнення і проблеми етнолінгвістики та психолінгвістики.	12	2	2			8						8
Тема 11. Проблеми комунікативної лінгвістики, прагматики і дискурсології	12	2	2			6					1	9
Разом за змістовим модулем 2	56	10	4		4	38		2	1			49
Усього годин	120	22	8		6	84		6	2			112

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	„Білі плями” в історії українського мовознавства	2 / 1
2	Українська лексикографія.	2 / 2
3	Когнітивний напрям в українській лінгвістиці.	2 / 1
4	Періодичні і неперіодичні видання з українського мовознавства.	2 / 2
	Разом	8 / 6

5.4. Тематика індивідуальних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розробка актуальних проблем з українського мовознавства на сторінках журналів «Мовознавство», «Дивослово», «Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах».	1
2	Психолінгвістика. Основні напрями психолінгвістичних	1

	учень.	
3	Перспективи вивчення історії української мови. Праці мовознавців про походження української мови.	1
4	Проблеми функціонального синтаксису. Поняття про синтаксему.	1
5	Звуковий символізм у мові.	1
6	Мова письменника як об'єкт лінгвістичного аналізу.	1
	Разом	6

5.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вивчення пам'яток історії мови на сучасному етапі розвитку українського мовознавства.	8 / 10
2	Порівняльно-історичний метод в українському мовознавстві.	8 / 10
3	Основні проблеми соціолінгвістики	8 / 10
4	Українська лінгвогеографія. Лінгвістичні атласи.	8 / 10
5	Основні методи дослідження семантики мовних одиниць.	8 / 10
6	Праці з українського мовознавства ХУІ – ХУІІ ст.	6 / 13
7	Праці В.В Жайворонка, В.І. Кононенка з етнолінгвістики.	8 / 10
8	„Лінгвістичний атлас” К.Ф. Германа.	8 / 10
9	Праця О.В. Царук „Українська мова серед інших слов'янських мов: нове прочитання історії української літературної мови.”	8 / 12
10	Проблеми когнітивної лінгвістики у працях О. Селіванової.	8 / 8
11	Поетичний синтаксис.	6 / 9
	Разом	84 / 112

6. Система контролю та оцінювання:

Види та форми контролю

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів з курсу здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (заліку).

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмовий матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту, написання реферату, створення лінгвістичного словника, створення презентації, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Методи оцінювання

Метод письмового контролю. Здійснюється за допомогою контрольних робіт, письмових завдань, які можуть бути короткочасними (15–20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики.

Метод усного контролю. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед студентом декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією групою студентів. Правильність відповідей визначається викладачем і коментується. За підсумками контролю виставляються оцінки.

Метод тестового контролю. В основі такого контролю лежать тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких свідчить про наявність (або відсутність) у студентів певних знань, умінь.

Метод самоконтролю. Передбачає формування в студентів уміння самостійно контролювати ступінь засвоєння навчального матеріалу, знаходити допущені помилки, неточності, визначати способи ліквідації виявлених прогалин.

Засоби оцінювання

- контрольні роботи;
- тести;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на занятті;
- завдання на мультимедійних засобах;
- законспектовані наукові праці;
- термінологічний словничок.

7. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінювання рівня та якості знань студентів здійснюється із врахування індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінку «зараховано» («А») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 90–100 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- ґрунтовно засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу, вміють її використовувати для аргументації тих чи тих положень при розкритті змісту відповідної проблеми;

- виявили поглиблене розуміння актуальних проблем сучасного українського мовознавства, його досягнень і перспектив;

- вільно оперують фактологічною джерельною базою, оволоділи відповідною науковою термінологією, що передбачена при засвоєнні пропонованого курсу;

- регулярно, кваліфіковано з використанням матеріалів додаткової літератури брали участь у реферативних повідомленнях;

- глибоко опрацювали всі питання, які винесені на самостійне вивчення;

- виконали індивідуально-творчі завдання;

- глибоко розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («В») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 80–89 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;

- знають праці вітчизняних дослідників;

- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість узагальнювати традиційну та нетрадиційну концепцію частин мови;

- продемонструвати знання фактичного матеріалу, частково володіють відповідною науковою термінологією;

- брали досить активну участь при обговоренні питань у реферативних повідомленнях;

- опрацювали питання самостійного вивчення;

- розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («С») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 70–79 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;

- знають праці вітчизняних дослідників;

- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти граматику української мови як важливу соціально-гуманітарну дисципліну;

- продемонструвати знання фактичного матеріалу, частково володіють відповідною науковою термінологією;

- розкрили, але не повністю питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («D») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 60-69 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не повністю опанували матеріал, передбачений програмою курсу, мають досить поверхневі знання щодо проблем, які вивчалися;

- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи у реферативних повідомленнях;

- обмежилися опосередкованим вивченням наукових джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;

- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;

- частково розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («Е») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 50-59 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи в реферативних повідомленнях;
- обмежилися опосередкованим вивченням історичних джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;
- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- фрагментарно розуміються у питаннях, винесених на підсумковий модуль-контроль.

Оцінку «незараховано» («FX») з можливістю повторного складання отримують студенти, які набрали загальну суму балів 35–49 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували частину занять;
- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;
- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються в принципах української орфографії та орфоепії;
- не розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «незараховано» («F») з обов'язковим повторним курсом отримують студенти, які набрали загальну суму балів 1–34 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували практичних занять;
- пасивно поводити себе під час роботи на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи,
- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються і не знають принципів та критеріїв виділення частин мови;
- не бажали відповідати на поставлені питання під час проведення практичних занять, фактично не засвоїли програму курсу;
- повністю не розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (<i>аудиторна та самостійна робота</i>)											Кількість балів (залікова робота)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль №2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T7	T9	T10	T11	40	100
5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6		

8. Рекомендована література

8.1.Базова (основна)

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – К. : „Академія”, 2004. – 344 с.
2. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства: Історія вивчення української мови. – К.: Вища школа, 1991.- 231с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
4. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наукова думка, 1992. – 224 с.
5. Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст : [вибрані праці] / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 664 с.
6. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення / П. С. Дудик. – К. : Наукова думка, 1973. – 288 с.
7. Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилістична семантика / С. Я. Єрмоленко. – К. : Наукова думка, 1982. – 212 с.
8. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : Нариси / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262 с.
9. Жовтобрюх М.А. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918-1941). – К.: Наук. думка, 1991.- 257с.
10. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2007. – 219 с.
11. Загнітко А. П. Лінгвістика тексту : Теорія і практикум : [науково-навчальний посібник] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток Лтд”, 2007. – С. 23 – 28.
12. Іванишин І., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. – Дрогобич: Відродження, 1994. – 217с.
13. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : [підручник] / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2001. – 368 с.
14. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : [підручник] / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 1999. – 288 с.
15. Мельничук О. С. Розвиток структури слов'янського речення. К. : Наукова думка, 1966. 324 с.
16. Русанівський В.М. Розвиток мовознавства в УРСР 1967-1977. – К.: Наук. думка, 1980.- 245с.
17. Селіванова О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). – К.: Вид – во Укр. фітосоціологічного центру, 1999. – 148с.
18. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
19. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
20. Українська граматика в іменах : енциклопедичний словник-довідник : [науково-довідкове видання] / упорядники Загнітко Анатолій, Балко Марина. – Донецьк : ДонНУ, 2013. – 426 с.

21. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В.М.Русанівський, О.О.Тараненко (співголови), М.П. Зяблюкта ін. - К.: Укр. енцикл., 2002. -752 с.
22. Український правопис. К.: Наук. думка, 2019. 392 с.
23. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [гл. ред. Н. В. Ярцева]. – М. : „Большая Российская энциклопедия”, 1998. – 686 с.
24. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : [навч. посіб.] / О. В. Яшенкова. – К. : Академія, 2010. – 312 с.

8.2. Допоміжна

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : [монографія]. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
2. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність. К. : Рідна мова, 1998. 475 с.
3. Галас А. М. Період у сучасній українській літературній мові : [навчально-методичний посібник для студентів філологічних спеціальностей] / А. М. Галас. Ужгород : УНУ, 2002. 54 с.
4. Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст : [вибрані праці]. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с.
5. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування : монографія. Одеса : «Астропринт», 2001. 341 с.
6. Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу : [монографія]. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 328 с.
7. Кондратенко Н., Стрій Л., Билінська О. Лінгвопрагматика політичного дискурсу : типологія мовленнєвих жанрів. Одеса : «Астропринт», 2019. 236 с.
8. Кононенко В. І. Символи української мови. Івано-Франківськ : Плай, 1996. 272 с.
9. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : [навчальний посібник]. К. : Знання, 2008. 423 с.
10. Куньч З. Риторичний словник. К. : Рідна мова, 1997. 342 с.
11. Личук М. І. Структура та семантика синтаксично нечленованих одиниць в українській мові: монографія. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 386 с.
12. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : монографія. Луцьк : Вежа, 2001. 340 с.
13. Навчук Г. В., Шинкарук В. Д. Формально-синтаксичні та функціонально-семантичні особливості окличних речень : монографія. Тернопіль : «Астон», 2007. 200 с.
14. Попова І. С. Фундаментальні категорії метамови українського синтаксису (одиниця, зв'язок, модель) : монографія. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. 432 с.
15. Радзієвська Т. В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – Соціум – Культура – Мовна особистість : [монографія]. К. : ДП „Інформативно-аналітичне агентство”, 2010. 491 с.

16. Ситар Г. В. Структурні й семантичні типи синтаксичних фразеологізмів в українській мові. *Мовознавчий вісник*. 2016. Вип. № 12–13. С. 178 – 181.
17. Скаб М. С. Граматика апеляції в українській мові. Чернівці : Місто, 2002. 272 с.
18. Степанеко М., Педченко С. Семантика і функціонування модальних часток у сучасній українській літературній мові : монографія. Полтава : ПП «Астрія», 2019. 222 с.
19. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 368 с.
20. Чолкан В. А. Речення з суб'єктивно-модальними формами в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2001. 20 с.
21. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові : монографія. Чернівці : «Букрек», 2014. 412 с.
22. Шабат-Савка С. Т. Українськомовний питальний дискурс: монографія. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 332 с.
23. Шинкарук В. Категорії модусу і диктуму у структурі речення: Монографія. Ч., 2002. 272 с.

9. Інформаційні ресурси

1. Підписки на електронні копії періодичних видань: <https://dyvoslovo.com.ua/>; <http://www1.nas.gov.ua/INSTITUTES/IUM/E-LIBRARY/UKRAJINSKA-MOVA/Pages/default.aspx> та ін.
2. Доступ до електронних архівів і баз даних, що містить інформацію з питань українського синтаксису: <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>
3. Інститут української мови: <http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/Pages/default.aspx>.
4. Український лінгвістичний портал: <https://www.ulif.org.ua/>.
5. Портал української мови та культури: <https://slovnyk.ua/>.
6. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. – К.: Освіта, 2012. 270 с. / Режим доступу: <https://ushchuk.files.wordpress.com/2013/09/d196.pdf>.